

2 IDENTITET I FORANDRING

- Hvad er socialisering?
- Hvilke forskellige familietyper er der i dagens samfund?
- Hvad er identitet?
- Hvordan kan man have flere sociale roller?
- Hvilken indflydelse har omgivelserne og ikke mindst de sociale medier på identitetsdannelsen?

Hvad er jeg, hvem er jeg, og hvem hører jeg sammen med og til? Dette er centrale spørgsmål, som vi mennesker stiller os selv på forskellige tider i løbet af livet, men i ungdomsårene er det, som om de alle sammen kommer væltende ned over os, fordi vi befinder os i en konstant bevidsthedsmæssig forandringsproces, hvor ens holdninger, tanker og valg udgør omdrejningspunktet i livet, og sådan er det, fordi vi forsøger at finde ud af, hvem vi selv er, og hvordan vi passer ind i det samfund, vi

lever i. Der er kort sagt tale om identitet i forandring. Er jeg tilfreds med retningen i mit liv, eller tvivler jeg på, hvad jeg egentlig har gang i? Er jeg sammen med de rigtige mennesker, og er mine venner ægte og loyale, eller er de flygtige og ustabile? Har jeg foretaget det rigtige valg af ungdomsuddannelse og gymnasium, eller burde jeg have været mere tro mod mine drømme om at blive designer eller billedkunstner? Fungerer jeg med mine forældre og søskende, eller er det, som om min familie

Opgave

Interview en/flere klassekammerater eller et/flere familiemedlemmer om "at være ung"

Når vi i samfundsfag forsøger at få viden om, hvordan tingene forholder sig ude i samfundet, så benytter vi os som bekendt af kvalitativ og/eller kvantitativ metode, som vi beskrev i kapitel 1. En rigtig god

metode til at få viden om, hvordan folk tænker om deres liv, og hvad og hvorfor noget har betydning for dem, er ved at interviewe dem. Sæt dig sammen med en klassekammerat eller et familiemedlem, og lav et interview, hvor I følger de tre faser for et interview, som står beskrevet i How-to-do interview i boksen på side 32.

ikke forstår mig? Har jeg en grundlæggende forståelse af, hvem jeg er, og føler jeg, at jeg kender mig selv og ved, hvilke sociale fællesskaber, som jeg hører til og bliver anerkendt i, eller er jeg konstant usikker på mig selv og de sociale omgivelser, som jeg befinder mig i?

2.1 Hvad er socialisering?

Når vi inden for samfundsfag og særligt inden for fagområdet sociologi interesserer os for sociale forhold og relationer mellem mennesker, så udgør området socialisering og identitetsdannelse et centralt område. Det gør det, fordi måden, som vi mennesker er i stand til at integrere os i samfundet på, knytter sig til den socialisering eller opdragelse, som vi har oplevet på egen krop, dels gennem vores opvækst i hjemmet hos vores familie, dels i daginstitutioner og skole. **Socialisering** betyder, at vi mennesker "opdrages" til at blive en del af samfundet. Vi så at sige indlærer de normer, værdier og færdigheder, som er nødvendige i samfundet, og som skaber

betingelser for, at vi kan integrere os i samfundet. Det er i socialiseringsprocessen, at vi mennesker langt hen ad vejen erfarer og indlærer, hvordan vi skal opføre os i forskellige sociale sammenhænge, og hvilke forventninger de sociale omgivelser har til os, ligesom vi opdrages til at kende forskel på rigtigt og forkert osv. Når vi taler om socialisering, så skal vi være opmærksomme på, at der findes forskellige former for socialisering. Typisk tales der om tre forskellige former for socialisering: den **primære**, den **sekundære** og den **dobbelte socialisering**. Se figur 2.1.

Det centrale ved både den primære og sekundære socialisering er, at individet indlærer eller indoptager bestemte normer og værdier, som gør det muligt at deltage og fungere socialt sammen med andre mennesker i samfundet. I vore dages samfund, som vi betegner det senmoderne samfund (se mere herom i kapitel 3), taler vi ofte om, at individet ikke kun gennemgår én primær eller én sekundær socialisering, men faktisk gennemgår en dobbeltsocialisering. Se figur 2.2. Denne

Figur 2.1 Tre former for socialisering

Primær socialisering	Den socialisering, der finder sted i de nære omgivelser, primært i familien og gennem meget nære og intime venskabelige bånd. Det er i familien, at individet første gang lærer om normer og værdier. Derfor taler man om, at individet går fra at være et biologisk til et socialt væsen.
Sekundær socialisering	Den socialisering, der finder sted uden for hjemmet. Dvs. indlæringen af normer og værdier i vuggestuen, børnehaven, fritidshjemmet, skolen, sportsklubben osv. I den sekundære socialisering fortsætter individet sin indlæring af normer og værdier, der skal gøre det i stand til at deltage i samfundet.
Dobbelt socialisering	En blanding af de to andre socialiseringsformer. Handler om, at barnet meget tidligt i livet lærer sig at agere (handle) i forskellige sociale arenaer. Dvs. lærer de normer og værdier at kende, som gør det muligt at være en del af fællesskabet i både hjemmet (primære) og daginstitutionen og skolen (sekundære).

Metode - How to do: Solo-interview og fokusgruppinterview

Et interview er ofte et rigtig godt værktøj at benytte sig af, når vi ønsker at få en dybere forståelse af et bestemt emne, for eksempel "Hvad synes du kendetegner det at være ung i slutningen 2010'erne?"

Med interviewet har vi mulighed for at stille konkrete spørgsmål til bestemte personer, således at vi kan få svar, der gør det muligt for os at opnå en dybere forståelse af et emne.

Der er særligt to overordnede interviewformer. Den ene form er det såkaldte **solo-interview**, hvor man interviewer en person, som man mener har relevant viden om det emne, man ønsker mere information om. Den anden form er **fokusgruppinterview**. Her forsøger man at sammensætte en gruppe personer, der kan diskutere emnet igennem. Styrken ved fokusgruppinterviewet er, at det på relativt kort tid er muligt at få flere forskellige uddybende svar og synpunkter om et bestemt emne. Svagheden ved fokusgruppinterviewet er, at stærke følelsesmæssige synpunkter kan være vanskeligere at få frem, fordi deltagerne i gruppen ikke ønsker at dele dem med andre. Svagheden ved fokusgruppinterviewet er derimod solo-interviewets styrke. Her sidder man alene med en per-

son, hvilket skaber en mere intim og tryk atmosfære, der giver mulighed for, at interviewpersonen åbner sig. Det særlige ved interviewet, hvad enten det drejer sig om et solo-interview eller et fokusgruppinterview, er, at vi kan få svar på vores "hvorfor" og dermed blive klogere på, hvorfor noget er på en bestemt måde. Spørger vi for eksempel "hvad synes du, kendetegner det at være ung i slutningen af 2010'erne?", så vil den eller dem, som vi spørger, svare, hvad de mener kendetegner det at være ung, ud fra deres personlige erfaringer, oplevelser og viden. Det eller de svar, som vi får, kan vi efterfølgende forfølge ved at stille opklarende spørgsmål, for eksempel: "Hvorfor mener du, at det er de forhold, som er kendetegnende for det at være ung i slutningen af 2010'erne?" De samme muligheder har vi ikke, når vi anvender for eksempel statistiske data (hårde data), eftersom tal som bekendt har svært ved at forklare, hvorfor de ser ud, som de gør. Det er et omfattende arbejde at foretage interviews. Derfor er det vigtigt, at vi er opmærksomme på de forskellige faser, et interview gennemløber, således at vi får mest muligt ud af vores arbejde. Se de tre faser i et interview på næste side.

ændring i socialiseringsformer skyldes ikke mindst de samfundsmæssige udviklinger og specielt forandringerne i kønsrollemønstret mellem mænd og kvinder, hvor kvinderne i midten af det 20. århundrede trådte ud på arbejdsmarkedet. Ændringerne i kønsrollemønstret har blandt andet haft indflydelse på familiens udformning.

I tidligere samfundsformer var familietyperne henholdsvis generationsfamilien (bedsteforældre, forældre, søskende) og kernefamilien (en stærk enhed med tydelige normer og værdier, som det enkelte individ kunne rette sig efter). Sådan er det ikke længere. Grundet vore dages samfundsmode, hvor der tit er to udearbejdende forældre, er den sekundære sociali-

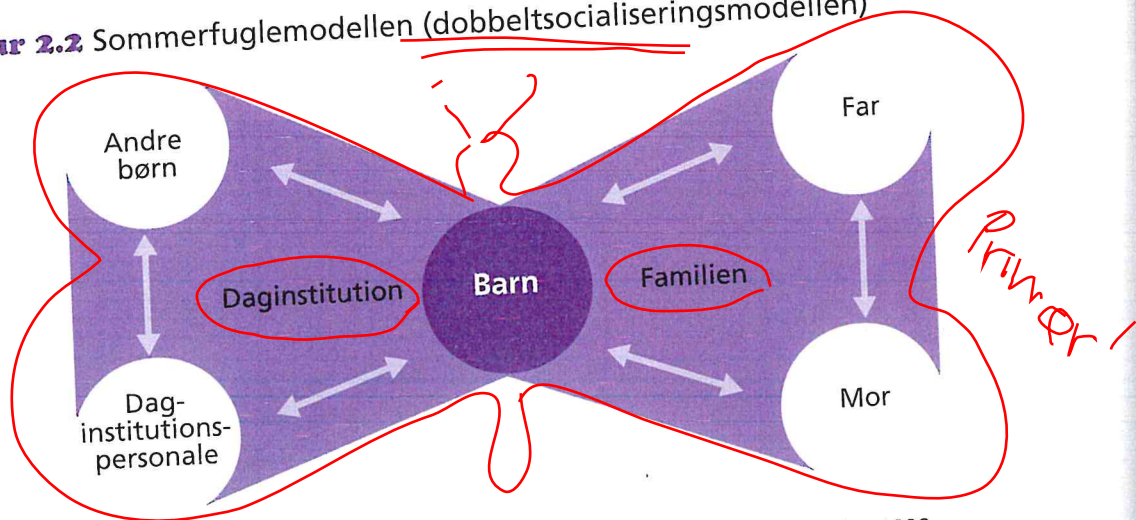
Faser	Hvad skal jeg være opmærksom på i forbindelse med denne interviewfase?
1. fase Forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vælg et bestemt emne, og gør det så specifikt som muligt. ■ Udarbejd en interviewguide med de spørgsmål, som er vigtige for dig at få svar på, men husk at give lidt plads til, at du kan stille opklarende spørgsmål i forbindelse med interviewets gennemførelse. ■ Udvælg de personer, som du mener er de helt rigtige til at give svar på emnet. ■ Skriv en invitation, hvor du præsenterer dig selv, formålet med at du skriver, samt emnet for det interview, som du ønsker at foretage med personen. Husk at være høflig og ydmyg. ■ Hvis du optager interviewet på din mobiltelefon eller på en lille mobil-optager, så sørg for, at din telefon er opladt, således at den ikke løber tør for strøm midt i interviewet.
2. fase Gennemførelse	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kom i god tid, og spørg, om du eventuelt må optage interviewet og eventuelt efterfølgende også må tage et billede af interviewpersonen, hvis det kunne være relevant. ■ Tænd for optagelse, og start interviewet med at takke personen for deltagelsen. ■ Gør dig umage med at stille spørgsmålene meget roligt og tydeligt og så neutralt som muligt. Husk, at det er interviewpersonens holdninger til emnet, som du er interesseret i, ikke dine egne – dem kender du jo i forvejen. Husk at stille opfølgende spørgsmål, men husk også at lade interviewpersonen tale ud.
3. fase Bearbejdning	<ul style="list-style-type: none"> ■ Skriv eller optag interviewpersonens svar præcist ned uden at fortolke, komme med egne meninger osv. ■ Hvis det er muligt, så inddel svarene i emnekategorier. ■ Husk at være loyal over for interviewpersonens svar, når du bruger dem i dit videre arbejde. Præsenter (ved at citere) korrekt det, som interviewpersonen har tilkendegivet ved interviewet. ■ Når du har hentet de svar ud af interviewet, som du gerne vil bruge, skriv da gerne til interviewpersonen for at få endelig godkendelse til at anvende dem. Det er god stil.

sering blevet langt mere fremtrædende end tidligere. Den sekundære socialiserings øgede indflydelse på individets indlæring af normer og værdier skyldes, at forældrene er væk fra hjemmet i længere perioder hver dag. Desuden bor bedste-forældre ikke længere sammen med familien, ligesom mange fortsat har et arbejde, som de skal passe, hvilket betyder, at de

ikke kan passe deres børnebørn. Konsekvensen af dette er, at der er et stort behov for daginstitutioner uden for hjemmet, som kan passe børnene i det tidsrum, hvor forældrene er på arbejde. Professor i socialpsykologi Lars Dencik taler i den sammenhæng om, at barnet i det senmoderne samfund gennemgår en dobbelt-socialisering, se figur 2.2.

Figur 2.2 Sommerfuglemodellen (dobbeltsocialiseringsmodellen)

sek

Kilde: Lars Dencik m.fl.: Børn og familie i det postmoderne samfund, Hans Reitzels Forlag 1999.

Det betyder, at barnet tidligt i livet lærer at agere eller forholde sig til normer og værdier i to forskellige socialiseringsarenaer. Denne dobbeltsocialisering stiller ifølge Dencik store krav til det enkelte barn om at kunne navigere mellem de forskellige normer, værdier og forventning i de to forskellige socialiseringsarenaer (en socialiseringsarena kan forstås som et

socialt afgrænset rum, inden for hvilket der hersker bestemte normer og værdier. En børnehavestue eller en gymnasieklasse kunne være eksempler på en socialiseringsarena). Som vi kan se af sommerfuglemodellen (det kaldes modellen, der illustrerer dobbeltsocialiseringen) i figur 2.2, er barnet placeret i midten eller rettere i et spændingsfelt mellem på den ene side fa-

vær
selv

Figur 2.3 Barnets socialiseringsarenaer

	I familien (primær socialisering)	I institutionen (sekundær socialisering)
Barnets sociale position	Unik Uerstattelig	Lige med andre Udskiftelig
Barnets relationer	Private Gennemvævet af følelsesmæssige bånd	Offentlige Objekt for arbejde
Barn – barn forhold	Få, men stabile forhold Forskellige aldre	Mange, skiftende Samme aldersgruppe
Konsekvenser af dobbelt-socialisation	Barnet lærer at formulere sine egne behov. Barnet bliver mere følsomt over for andres behov og ønsker	Barnets sociale kompetencer udvikles i høj grad i institutionerne. Sammenligning med jævnaldrende har stor betydning for barnet. Barnet lærer at omgås børn fra forskellige sociale lag, bliver fleksibel i sociale relationer

Kilde: Inspireret af Lars Dencik i Benny Jacobsen og Ove Outzen, Liv i Danmark, Columbus 2010.

milien (far og mor) og på den anden side institutioner (andre børn, daginstitution, skole). Dencik mener, at dobbeltsocialiseringen er positiv, fordi barnet opdrages til at kunne foretage selvstændige valg og være fleksibel i sociale relationer med andre i en tidlig alder. Kritik af dobbelt-socialisering kan i den forbindelse være, at barnet for hurtigt rykkes væk fra det nære og trygge hjem og overlades til sig selv. Det er ikke ligegyldigt, hvilken socialiseringsarena barnet eller den unge befinder sig i, eftersom den socialisering, som finder sted i henholdsvis den primære og sekundære, er forskellig. Se figur 2.3.

Se **debatfilmen** om daginstitutioners rolle i samfundet på luksamfundetop.dk

Dobbeltsocialisering synes at være et udtryk for og en forstærkning af de individualiseringstendenser, som kendetegner vore dages samfund. Hvilket også er tydeligt, når vi for eksempel kigger på forandringerne i familietyper. Dencik nævner i den forbindelse, at familien i dag kan de-

les op i fire typer, hvor forskellen mellem familietyperne i særlig grad synes at handle om, hvor meget det enkelte familiemedlems individuelle behov skal have lov til at fylde i forhold til familiefællesskabets interesser. Det centrale ved en familie er, at den for det meste udruster det enkelte individ (familiemedlem) med kærlighed, omsorg, stabilitet, tilhørsforhold og tryghed. Hjemmet udgør så at sige en tryk base, hvor man kan slappe af og lade batterierne op igen. I en undersøgelse foretaget af tænketanken CURA fra 2015 angiver 68 % af danskerne, at familien er det vigtigste for dem. På de efterfølgende pladser følger venner og det at blive mødt med respekt. Det er dog ikke kun for den enkelte, at familien har en vigtig funktion. Også i samfundet udgør familien en helt central social institution, fordi det er den, som bidrager til barnets og den unges senere indtræden i samfundet. På den måde kan man sige, at familien udklækker samfundets borgere. Alle familier er dog ikke ens, og derfor sonderer vi i samfundsfag ofte mellem forskellige typer af familier, ligesom vi ofte bruger beteg-

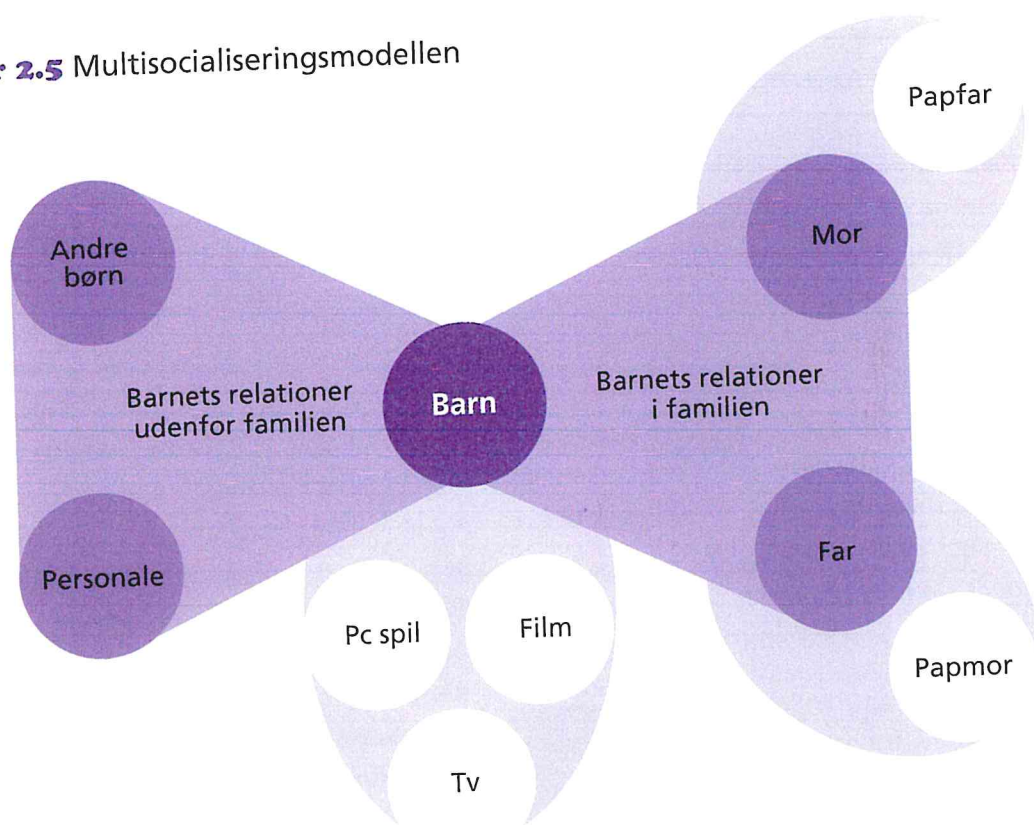
Figur 2.4 Fire forskellige familietyper (vægt på individualitet og/eller fællesskab)

Betoning af fællesskab

Betoning af individualitet	+	Den moderne, stærke familie „Teamfamilien”	Den moderne, svage familie „Svingdørsfamilien”
	÷	Den traditionelle, stærke familie „Den patriarkalske familie”	Den moderne, svage familie „Socialt akvarium”

Kilde: Lars Dencik m.fl.: Familie og børn i en opbrudstid, Hans Reitzels Forlag 2008.

Figur 2.5 Multisocialiseringsmodellen

Kilde: Dion Sommer: Børn i senmoderniteten, Hans Reitzels Forlag 2011.

nelserne kernefamilie og sammenbragte familier. Se figur 2.4.

Netop individualiseringstendenserne i vore dages samfund kan også hænge sammen med, at professor i psykologi Dion Sommer har valgt at udbygge Denciks sommerfuglemodel til en såkaldt multisocialiseringsmodel, der i højere grad end Denciks forsøger at indfange den række af forskellige socialiseringsarenaer, som han mener er virkeligheden for barnet og den unge. Sommer lægger ligesom Dencik vægt på familiens betydning, men hæfter sig ved den store stigning i eksempelvis sammenbragte familier med "dine, mine og vores børn", ligesom han tillægger både barnets og den unges sociale adfærd på de digitale medier, ikke mindst de sociale medier, betydning for den måde, sociali-

seringen forløber på. Se figur 2.5. Netop børn og unges adfærd på de sociale medier og betydningen af dette for deres identitetsdannelse vender vi tilbage til senere i kapitlet.

2.2 Normer, sociale roller og social kontrol

En vigtig del af socialiseringen er indlæringen af normer. Inden for sociologien defineres en **norm** som en adfældsregel eller en forventning om en bestemt adfærd. I det danske og andre samfund findes der både formelle og uformelle normer, som regulerer vores liv. De **formelle normer** er synlige eller officielle regler som eksempelvis den lovgivning, der regulerer det danske samfund. De formelle